

Bohuslav Martinů (1890–1959)

ŘECKÉ PAŠIJE

Opera o 4 dějstvích (Curyšská verze, 1959)
Původní anglické libreto skladatel podle románu Nikose
Kazantzakise Kristus znovu ukřižovaný
Libreto z angličtiny přeložila Eva Bezděková

Kněz Grigoris (bas)
Kostandis (baryton)
Janakos (tenor)
Panait (tenor)
Manolios (tenor)
Michelis (tenor)
Lenio (soprán)
Kněz Fotis (bas)
Starý muž (bas)
Katerina (soprán)
Despinio (soprán)
Ladas (mluvená role)
Nikolio (tenor)
Patriarcheas (bas)
Stará žena (mezzosoprán)
Andonis (tenor)
vesničané obce Lykovrissi, uprchlíci

PRVNÍ DĚJSTVÍ

1. obraz

Náves v Lykovrissi, vesnici na svahu hory Sarakiny. Je zde kostel, k němuž vedou široké schody a Kavárna u Kostandise. Je slunečná velikonoční neděle. Je po mši, vesničané opouštějí kostel, mezi nimi jsou kněz Grigoris, Patriarcheas a Ladas.

SBOR I

Pán z hrobu svého vstal!

KNĚZ GRIGORIS

Vstal z hrobu svého! Náš Pán!

SBOR I

Náš Pán!

KNĚZ GRIGORIS

Mí drazí, jaký týden to byl! Váš pláč a pak zase jásoť, když Kristus vstal z hrobu svého. V mysli jej mějte.

SBOR I

Bůh buď s námi!

KNĚZ GRIGORIS

Už nepřesrok máme v naší vsi hry pašijové mít. Jak je zvykem, rada právě určila ty, kdo v pašijích budou hrát.

SBOR I

Ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého.

KNĚZ GRIGORIS

Pojď sem, Kostandisi. Ty, synu můj, jsi odedneška Jakub, apoštol Páně! Jsi dobrý, však snaž se stát lepším! Nemíchej už

Bohuslav Martinů (1890–1959)

THE GREEK PASSION

Opera in 4 Acts (Zürich version, 1959)
Original English libretto by the composer, based on Nikos
Kazantzakis's novel Christ Recrucified

Grigoris the Priest (bass)
Kostandis (baritone)
Yannakos (tenor)
Panait (tenor)
Manolios (tenor)
Michelis (tenor)
Lenio (soprano)
Fotis the Priest (bass)
Old man (bass)
Katerina (soprano)
Despinio (soprano)
Ladas (spoken role)
Nikolio (tenor)
Patriarcheas (bass)
Old woman (mezzo-soprano)
Andonis (tenor)
Villagers from Lykovrissi, refugees

ACT I

Scene 1

The Square in Lykovrissi, a village in the slopes of Mount Sarakina. In the Square there is the Church with steps leading up and the Cafe Kostandis. It is a sunny Easter Sunday. Mass is over and villagers are leaving the Church, with them are the Elders, the Priest Grigoris, Patriarcheas, a rich man, and Ladas, the miser.

CHORUS I (Villagers)

Christ is risen: Joy!

PRIEST GRIGORIS

What joy! Remember what a holy week we had. What joy, what a lighting of candles: do you remember? Do you remember?

CHORUS I

We remember!

GRIGORIS

Next Easter, a great mystery shall be enacted. As is usual the Elders will appoint actors for the Passion of Christ.

GRIGORIS

In the name of the Father, and the Son and the Holy Spirit.

GRIGORIS

Step forward Kostandis! From today you are James the apostle of Christ! Worthy be of the name. Be good and seek to become

ječmen s kávou, a častěji chod' na mši a nebij ženu. Rozumíš mi?
Tak mluv!

KOSTANDIS

Já rozumím, jen chtěl bych říct, že já ji nebil! Spíš ona mě!

KNĚZ GRIGORIS

Janakosi, ty jsi Petr! Bůh tě teď doprovázej! Však pozor: teď jsi apoštol Páně! neokrádej na váze a neprodávej kočku za králíka. Co na to říkáš?

JANAKOS

Chci být jak Petr, otče, když Pán tehdy do města jel, bylo to přece na oslíku. A já bych rád byl, abys vybral mého!

KNĚZ GRIGORIS

Ty sis to přál, Petře, tvé vůli vyhovím. Michelisi, ty synu můj, jsi miláček Páně, ty jsi apoštol Jan. Požehnám ti rád! A maří Magdalena...

SBOR I

Kateřina!

KNĚZ GRIGORIS

Teď zbývá jen Jidáš!

SBOR I

Zrádce, zrádce, Jidáš!

KNĚZ GRIGORIS

Panaite, pojď blíž!

PANAIT

Já Jidáš? Ne! Ne! Nikdy, nikdy, nikdy!

SBOR I

Oh!

PANAIT

Ne! Já Krista, že bych zradit měl? Ne! Nikdy, nikdy, nikdy, nikdy, nikdy!

Manolios vychází z kostela.

KNĚZ GRIGORIS

Manolie! Vyvolen jsi byl, abys Ježíše hrál – !
Kéž Bůh ti dá sílu k tomu!

Manolios mlčí, ale jeho srdce překypuje radostí i obavou.

MANOLIOS

Já nejsem hoden.

KNĚZ GRIGORIS

Ne, ty nejsi hoden... Kdo však je? Sám Bůh však tomu chtěl, abys snášel úděl Krista. Jediný cíl, jedinou touhu musíš teď mít a dnem i nocí jen pro ni žij! Ať Bůh ti sílu dá nést kříž!

Vybraní apoštolové pokleknou.

Kněz položí ruce na jejich hlavy.

better. Don't mix barley in the coffee, come to Church more often. Don't beat your wife! Do you understand me? Do you?

KOSTANDIS

I understand! But it's not me who beats my wife. It's she who beats me!

GRIGORIS

Yannakos, you will be Peter! Enter in the way of God. And mark well: you are Peter the apostle! Give correct weight and stop selling cuckoos for nightingales. Do you hear me?

YANNAKOS

I hear you and obey. Father, when Christ entered Jerusalem he was riding on a donkey. I want to tell you I should like it to be mine!

GRIGORIS

If it is your wish, Peter, then so it shall be! Michelis, we've chosen you to be John the beloved disciple of Christ. My blessing on you. And Mary Magdalen!

CHORUS I

Katerina!

GRIGORIS

And Judas Iscariot?

CHORUS I

Judas! Judas! Judas!

GRIGORIS

Panait, come here.

PANAIT

Me, Judas? No! No! Never, Never, Never!

CHORUS I

Oh!

PANAIT

No! Don't ask me to betray Christ! Approach and receive the blessing.

Manolios comes out of the Church.

GRIGORIS

Manolios! We have chosen you to represent Christ! Approach and receive the blessing.

Manolios is silent, but his heart bursts with joy and terror; his hands clapped to his chest.

MANOLIOS

I am not worthy.

GRIGORIS

No, you are not worthy. No one is! Yet God has chosen you to revive the holy passion. Day and night think only of one thing, one thing only. How can I become worthy, to bear the terrible weight of the Cross!

CHORUS I

Amen.

The chosen apostles go down on their knees. The priest stretches out his arms over their heads.

KNĚZ GRIGORIS

Cesta ctnosti, kterou teď musíte jít, je těžká a tvrdá a trnitá. Jděte však, neboť tak to chce Bůh!

Představení obce odcházejí, zůstává manolios, Janakos, Kostandis a Michelis.

2. obraz

KOSTANDIS

To nám otec Grigoris uložil těžký úkol. Kéž by nám v tom pomohl Bůh.

JANAKOS

Ba, ba a žít počestně. To je zlé. Jak to mám dělat, abych nešidil a přece vydělával? I tak to byla bída!

MICHELIS

Musíš číst bibli!

KOSTANDIS

Jak mám číst, mně to jde hrozně těžko.

JANAKOS

A Petr, ten uměl číst?

MANOLIOS

Kdopak ví, Janakosi, kdopak ví?...

JANAKOS

A když lovil ryby, to je prodával nebo je rozdával jen tak?
Janakos, Kostandis a Michelis odcházejí.

3. obraz

Předstoupí Lenio, která již chvíli Manolia pozoruje.

LENIO

Je krásný měsíc máj, v máji je čas lásky! V máji se vdávám!
Vdávám! Tebe mám si brát, tvá být! Oh – ! Ty milý můj, milý můj!
Jsi můj Pán, můj král! Zlíbej mě přece! Proč mě nelíbáš, co je?
Tak řekni, kdy už se vezmem? Jaro mjí a dlouží se dny!
Ztracené noci – Manolie! No tak mluv! Ztratil jsi snad řeč? Proč nedíváš se na mne? Promluv, když se tě ptám! Co tě trápí? Milý můj – !
Pohleď mi do očí. Pověz mi, co ti je? Uhranul tě někdo, láska má!

SBOR II

Slyš nás!

MANOLIOS

Slyšte! Slyšte!

JANAKOS

Hle! Zástup lidí!

GRIGORIS

May the spirit of the Lord breathe upon you. A new road is opening before you. Go your way with the blessing of God!
The Elders and Villagers go off, leaving Manolios, Yannakos, Kostandis and Michelis. Manolios sits on a rock. He is deep in thought.

Scene 2

KOSTANDIS

What a heavy burden the Priest has put on our backs. God help us to carry it through.

YANNAKOS

It's true, the task is difficult...very hard! If you don't give false weight, how do you expect to make money and be somebody someday?

MICHELIS

We must read the gospel.

YANNAKOS

Could Peter the apostle read?

MANOLIOS

I don't know, Yannakos, I don't know.

YANNAKOS

Did he sell the fish, or give them to the poor? Surely he didn't give the short weight. *Yannakos, Kostandis, Michelis exit.*

Scene 3

Lenio, who has been watching Manolios for some time, comes forward.

LENIO

Ah! Here is the month of May. Here is the month of May. I will get married. I will very soon, quite soon, get married. Married to Manolios, Manolios, he is good and strong. We shall be happy. Don't you notice me, my Lord? When are we going to get married? Must we wait until June or July? It's time wasted. Manolios! Look at me. Why do you turn away? Look me in the face. What's the matter? What's the matter, Manolios? What have they done to you? Look at me!
Someone's cast the evil eye on you!

CHORUS II (Refugees)

Lord, Lord.

Behind the stage and from far off.

*It becomes dark. As Lenio and Manolios watch in silence the violet peaks of Mount Sarakina become tinged with blue
The apostles and the people arrive.*

MANOLIOS

Listen! Listen!

YANNAKOS

Look they are Greeks!

MICHELIS

Jdou a zpívají si žalm...

SBOR II

Ó Bože, shlédni na nás.

MANOLIOS

Zní to jak nářek.

MICHELIS

Ne, to není žalm.

*Uprchlíci přicházejí na náměstí. Kostelní zvony se rozezvučí.
V čele procesí přichází kněz Fotis s biblí.*

SBOR II

Slitování s námi měj! Mocný Bože, ochraň nás! Měj s námi soucit! Ochraňuj nás před hordou vrahů, ó Pane náš! Dodej nám teď síly! Ó Bože! Slituj se nad námi! Novou sílu dej nám! Přichází vdova Katerina. Má zelenou šálu.

KNĚZ FOTIS

Odvahu, moje děti! S pomocí Páně jsme unikli jisté záhubě!

SBOR II

Pane můj. Pane.

KNĚZ FOTIS

A za pomoci lidí snad najdem nyní i domovy nové – vodu a chléb –. Kousek půdy rač nám, Pane, dát!

STARÝ MUŽ

Kousek půdy rač nám, Pane dát!

PANAIT

Katerino, koho tu vyhlížíš? To nejsou muži pro tebe! Běž domů! Vždyť pro tebe tu není nic!

KATEŘINA

Není ti vůbec líto těch lidí? Vždyť umírají hlady. Jidáši!
Despinio padne k zemi.

MICHELIS

It's more like sobbing.

CHORUS II

O my Lord save Thy People, save us, save us, O my Lord, save Thy people.

MICHELIS

No, no, it is a Psalm!

*The refugees come into the village square:
Church bells begin to ring.*

CHORUS II

Have mercy, O my Lord. O save us, Lord our God. Have mercy on us. Deliver us from our enemies. O Lord our God. Defend us, Lord our God!

CHORUS II

Have mercy upon us! (*Repeat ad lib.*)

At the head of the procession is Priest Fotis. He carries the Gospel. On his right is a man bearing a Banner with a Cross of St. George embroidered in gold. Behind, a procession of old men bearing icons and host of women laden with bundles, implements and spades. The women sink down exhausted. The men put down their bundles.

CHORUS II

Kyrie eleison! Kyrie eleison! Lord, have mercy upon us! Help us, O Lord!

The widow Katerina enters wearing a green shawl.

PRIEST FOTIS

Courage my children! We have escaped from the jaws of death, with the aid of God!

CHORUS II

Lord, Oh Lord, Oh!

FOTIS

Our torment will have an end: the Priest will come. Let us put new roots into earth.

CHORUS II

God be praised. We shall take root again!

Katerina approaches Manolios.

OLD MAN

God be praised. We shall take root again!

Panait pushing through the crowd stands behind Katerina.

PANAIT

Katerina, what are you after here? There's no man here for your bed! Be off now. Get out of here! Get out of here!

KATERINA

Have you no heart, haven't you any pity for all those starving people? *She turns her back on him. Suddenly she turns round again and screams at him.*

Judas! Katerina runs away. Despinio, a pale woman, sinks to the ground.

ŽENY

Drž se, milá Despinio, drž se. Tady nejsou chudí, jistě nám dají jíst a pít. Už k nám jde kněz.

Setmí se. Manolios a Lenio tiše pozorují, jak se zrůžovělý vrcholek Sarakiny barví do modra. Přicházejí apoštolové a lidé.

SBOR I

Je dobrý a má soucit s bídou. On pomůže vám v tísní, Grigoris. Dá radu vám, má soucit s lidskou bídou. Pojď blíž, otče náš, ó vyslyš nás. Měj slitování. Slyš pláč, Bože, jejich pláč.

SBOR II

Ó slyš náš pláč, nářek náš, našich proseb hlas k Tobě stoupá! Rač zmírnit nářek náš! Bože, vyslyš nás, slyš nářek náš a pláč.

Měj slitování.

Vchází kněz Grigoris.

KNĚZ GRIGORIS

Kdo je to? Co tady u nás chtějí?

KNĚZ FOTIS

Kněže, já jsem otec Fotis, nám Turci spálili ves, a teď nás mučí hlad.

SBOR II

Slituj se! Vyhnáni z rodných domů.

KNĚZ GRIGORIS

Otče, řekni pravdu, jaký hřích jste to spáchali, že Bůh na vás uvalil takový strašný trest?

SBOR II

Měj s námi soucit!

KNĚZ FOTIS

Kněže, i já jsem služebníkem Nejvyššího. I já kalich jsem pozvedal s krví Kristovou! Nezvyšuj tedy hlas můj bratře!

DESPINIO

Ah... Oh!

CHORUS II

Courage little Despinio! Courage! In a little while they will help, they will bring us food.

A voice shouts from behind the stage, The Priest is coming and Priest Grigoris enters majestically.

CHORUS II

Lord, hear our song. Let our cry come unto Thee! Listen to us.

CHORUS I

Grigoris, Grigoris!

Voice Still speaking

He'll help you. The priest is coming and brings help.

CHORUS II

Hear us Lord. Hear us, O Lord God.

CHORUS I

He will help you. He comes.

CHORUS II

Listen to us, O Lord.

CHORUS I

Have mercy, my Lord!

GRIGORIS

Who are you? What are you doing here?

CHORUS II (*Shrinking from Grigoris*)

Oh! Oh! Have mercy! Mercy upon us.

FOTIS

Father, I am Priest Fotis The Turks have plundered our village. They drove us from our homes.

CHORUS II

Comfort us in our danger.

GRIGORIS

Priest, tell the truth. What sin have you committed? What have you done to fall into disfavour with God?

CHORUS II

Show us your pity!

FOTIS

Priest, I too, am a servant of the Almighty! I, too, held in my hands the chalice with the blood of Christ. Oh, do not speak like that, my brother.

CHORUS I, II

Kyrie eleison.

KOSTANDIS

Tak snad nevypadal apoštol Jakub.

JANAKOS

Nebo svatý Petr.

MANOLIOS

Otče, vyslyš jejich prosby. Slábnou hlady! Grigoris vztekle odstrčí Manolia. Kostandis a Janakos ho chtějí chránit.

KNĚZ GRIGORIS

Mluv, mluv, kněže! Řekni, co od nás chceš?
Copak vám máme dát?

KNĚZ FOTIS

Zem! Půdu, jež tu ladem leží. My ji obděláme.

SBOR I, II

Zem! Zem! Zem!

KNĚZ FOTIS

Bůh nějak dlouho váhá, než ti radu dá, než osvíti tě, otče!
Despinio umírá.

KNĚZ GRIGORIS

Zde je odpověď, na níž čekáš. Bůh osvítil pastýře svého!

KNĚZ GRIGORIS

Pryč, děti moje!

SBOR II

Cholera.

KATEŘINA, MANOLIOS

To není pravda!

Dva muži rozprostírají pokrývku.

KNĚZ FOTIS

To není pravda.

KATEŘINA, MANOLIOS

Vždyť je to lež!

SBOR I

Jděte, ach jděte, kéž vás provází Bůh, kéž spasí vás Bůh.

KNĚZ FOTIS

To není pravda, bratři! Umřela hlady. Umřem všichni. Ve jménu Božím, dejte nám, co vám přebývá!

KATEŘINA

Já vám dám málo, víc nemám, jen ten nový šál.

Jsem chudá, nemám víc! Jen berte! Jedna z vás ho nosit může, jednu může hřát – !

Kateřina hodí šál na přikrývku.

Panaít ji uchopí za hrdlo.

KOSTANDIS

He looks like James the apostle.

YANNAKOS

Rather more like Peter.

MANOLIOS

Father, listen to their voices. Christ is starving.
Grigoris pushes Manolios away in a rage. Kostandis and Yannakos leap forward to protect their friend.

GRIGORIS

Speak, speak, Priest. God is listening to us.
What do you expect of us?

FOTIS

Land!

CHORUS I, II

Land!

FOTIS, CHORUS I, II

Land to strike our roots again. That's what we ask!
Profound silence.

FOTIS

God tarries in advising you. He is taking a long time to enlighten you, Father. *Despinio collapses.*

GRIGORIS

My son, at this very moment God himself has given the answer.
There is his answer *Pointing to the dead Despinio*. Cholera!

CHORUS I, II

Cholera! *The refugees groan. Fear seizes the Villagers and they recoil. Grigoris retires.*

Two men spread out a blanket.

CHORUS II

Oh, No, No! It is not true!

FOTIS, MANOLIOS

It is not true. No! No!

CHORUS I

Go, go in the name of the Lord! Go! Go!

FOTIS

This is not true, brothers! She died of hunger. We're starving. In the name of Christ, help us.

KATERINA (*Coming forward*)

I have nothing else, my sisters, I have only this forgive me.

Forgive me. *Shethrows her shawl onto the blanket.* That's nothing, another woman will wear it and you won't be cold. *Two huge hands Panaít's tighten round her neck. She is frightened.*

PANAIT

Za krev srdce svého jsem ho koupil a ty dáš ho těm lidem. Já tě musím zabít! Proč mě mučíš a dráždíš? Tak mi aspoň dovol v noci přijít. Nemám na světě žádnou jinou radost než tebe, Kateřino.

KATEŘINA

Přijď.

Odcházejí.

MANOLIOS

Usadte se na hoře Sarakině.

KOSTANDIS

Je tam dost vody a koroptve.

MANOLIOS

A je tam i suché chrástí. S tím ohně rozděláte a ty vás budou hřát!

KNĚZ FOTIS

Dílo Všemohoucího: ty, země a ty, vodo, jež z písku prýštíš, ty, která spánek neznáš a žíznivým sokolům sloužíš a ty, ohni, jenž ve dřevě spíš a čekáš, až člověk tě probudí, vám dík a chvála patří. Štvaní lidem jsme, štvaní lidmi, jež si říkají bratři. Jen kosti otců máme s sebou a nástroje k práci a pak sémě lidské.

SBOR II

Jen ostatky otců, ruce k práci.

KNĚZ FOTIS

Vyslyš nás, Bože.

SBOR II

Vyslyš nás, Bože. Kéž to sémě ve skále vzejde zas. Slyš nás. Pánu vzdejme dík!

OZVĚNA I

Buď Bohu dík!

OZVĚNA II

Buď Bohu dík!

KNĚZ FOTIS

Pojdme!

Odcházejí směrem k Sarakině.

DRUHÉ JEDNÁNÍ

1. obraz

Před domkem Janakose. Vedle stojí jeho osel. Naproti je dům a zahrada Kateřiny.

JANAKOS

Když zasel sítě, tu část spadla na kraj cesty a ptáci nebeští snědli je. Část zapadla v trní, část padla v zemi dobrou a úrodu dá víc než stonásobnou.

(Obrací se k svému oslu):

Poslyš, můj milý, mám báječnou zprávu, která tě určitě potěší: ty máš v našich pašijích osla Kristova hrát, a nést ho, ta čest! Musíš důstojně jít jako král!

PANAIT

I bought you this shawl with my heart's blood and you give it away. I will strangle you! Why do you tease me, Oh why? *Suddenly humble* Won't you let me come to you this evening? Let me come I've no others consolations but you...let me come.

KATERINA

Come!

They leave together.

MANOLIOS

Father, you can settle on Mount Sarakina.

KOSTANDIS

There's water there and partridges.

MANOLIOS

The mountain is full of brushwood. You can make fire there... the nights are still cold.

FOTIS

Daughter of the Almighty, great stone. And thou water, that knowest no end and springest from the rock to quench the thirst of the deer and the falcon: and thou, fire, who sleepest in the wood and waitest for man to awaken thee. Blessed be the hour of our meeting. We are men, hunted by wild men, wild, sorrowful souls. We bring bones of our fathers...

CHORUS II

The bones of our fathers...

FOTIS

The tools of our trade...

CHORUS II

Tools of our trade...

FOTIS

And the seed of men.

CHORUS II

In the name of God, may we take root among these rocks and stones. Hear us Lord. In the name of God.

FOTIS

Follow me!

They go off in the direction of the mountain.

ACT II

Scene 1

Outside Yannakos's little house. Nearby is Yannakos's donkey. Opposite, the house and garden of Katerina. In the background Mount Sarakina.

YANNAKOS

And as he sowed, some seeds fell by the wayside and fowls came and devoured them up. But some fell on good ground and brought forth fruit, some sixty folds, some a hundred folds. *To his donkey.* Listen, my son. I've news for you, poor old thing, that will please you. It is on your back that Christ will enter Jerusalem. Next Easter, my son, they will make you a carpet of myrtles and palms. What an honour for you, what a joy.

KATEŘINA

Sousedě, jak to přijde: sám žiješ jako kůl v plotě, věčně však v dobré míře. Rci, jak to děláš? Sousedě, zlý sen se mi zdál: tu stál Manolios, Měsíc vzal do rukou, na kusy jej krájel.

JANAKOS

Nech být toho chlapce – toho nech, tomu dej pokoj! Ty Magdalenu teď hrát máš, nač je ti muž, když ve hře je Bůh?

KATEŘINA

To je přece totéž, hloupý! Z každého muže na chvíli jen být může – skutečný Bůh! Tenhle zázrak však netrvá, z Boha je Janakos, Panait, nebo také starý Patriarcheas! Chápeš to?

JANAKOS

Tomu aby rozuměl sám čert!

KATEŘINA

Ty chudinko, to jsi mužský a to nevíš? Nu, buď zdrav! A hodně štěstí v obchodě, snad rozumíš aspoň tomu!
Vchází do svého domu.

2. obraz

Ladas netrpělivě očekává Janakose. Posadí se spolu a hovoří šeptem.

LADAS

Posaď se, Janakosi! Jsi ty ale dítě štěstěny. Budeš bohatý! Zahnu tě zlatem. Slyšíš, příteli?

JANAKOS

Jakým zlatem?

LADAS

Poslouchej, – ti lidé ze Sarakiny si určitě něco poschovávali. Prsteny, náramky, zlaté peníze. Už ti to došlo?

JANAKOS

Ještě ne, ale ty už mi to vysvětlíš.

LADAS

Půjdeš na horu Sarakinu a řekneš jim tohle: „Bratři, já vás zachráním. Dám vám, co potřebujete k životu – žito, ječmen, olej a vy mi dáte svoje šperky.“ Už rozumíš, ty hlavo skopová?

JANAKOS

Už začínám... už začínám chápat...

LADAS

To mi dnes v noci poradil Bůh, víš? A tobě teď začne báječné živobyť.

KATERINA

Hey, neighbour, I admire you. You live alone like a cuckoo and always in good temper. How do you do it? Neighbour, I've had bad dreams, I saw Manolios. He was cutting up the moon into small slices.

YANNAKOS

Look here, Katerina, be kind don't torment people. Next year you'll be Magdalena, you'll keep company with Christ.

KATERINA

But it's the same thing, idiot. Any man can be like God for a while a real God, not in words. Afterwards they fall back again, and become Yannakos, or Panait or even that old Patriarcheas! Understand?

YANNAKOS

Devil take me if I understand!

KATERINA

Oh, you're only a man, you poor thing. You know nothing! Well, goodbye and good luck with your work at least you should understand that!
She goes to her house.

Scene 2

Ladas the miser has been waiting impatiently to speak with Yannakos. He motions him forward. They sit down and speak in whispers.

LADAS (*spoken*)

Sit down, Yannakos! You're a lucky fellow. You are going to be rich! I'll cover you with gold. Do you hear me, my friend? Listen those people up there fled with various things rings, bracelets, gold earrings do you understand me?

YANNAKOS

Gold! Not exactly explain it to me!

LADAS

You must go up and speak to them. Say: "Brothers I will save you! I'll give you what you need to keep body and soul together rye, barley, oil and wine and in return you shall give me that that you have no need of now: jewellery that you have brought with." Do you understand me now, you blockhead?

YANNAKOS

Now I begin to understand.

LADAS

God sent me the inspiration last night. I tell you, you are on the brink of a new life and in your prime too.

JANAKOS

Bojím se Boha, otče Ladasi, bojím se Boha. Je to správné, vykořisťovat pronásledované bratry?

LADAS

My je přece nevykořisťujeme, ty slepičí mozečku. My je zachraňujeme před smrtí. Kdo nejí, musí umřít. Děláme prostě takový výměnný obchod. Tak co?

JANAKOS

Zlato! Zlato! A v truhle je mít! Moci tam hrábnout a brát... Ty náušnice z tisíců uší... Mít zlato! A pěkný domek, v něm postýlku a ženu. A v den svátku s ní do kostela kráčet, být všemi vážený a ctěný... Souhlasím!

Platí, otče Ladasi! A jdeme napůl, že?

LADAS

Platí! Tu máš tři libry závdavkem! A teď si pospěš. Sbohem!

3. obraz

Za vesnicí u pramene Sv. Basilia. Je poledne, Manolios nese vodu.

KATEŘINA

Manolio! Manolio! Proč za mnou jdeš jako stín? Já tě ve snu vidím každou noc, proč jen za mnou jdeš? Nech mě být! Ach Manolio, proč na mne myslíš dál? Proč mne nenecháš spát? Pravdu mám, dál myslíš na mne.

MANOLIOS

Vždyt je mi tě líto, líto až k pláči, na to myslím.

KATEŘINA

Mně líto, že je ti? A proč?

MANOLIOS

To nevím, Kateřino, a na to se neptej.

KATEŘINA

Snad za mne se stydíš?

MANOLIOS

Já nevím, jak mám to říct.

KATEŘINA

Co ti mám dát, co chceš?

MANOLIOS

Nech mě! Já nic nechci, nech mě jít!

KATEŘINA

Ach ne, Monolio! Jde z tebe zář jako z anděla, jako z anděla, který chce duši mou. Už nezjevuj se mi v snech, a na mne už nemysli víc! Můj život je hříšný, chci sama jej nést!

YANNAKOS

I'm afraid of God, Father Ladas, yes, I fear Him. Can it be right to fleece our poor persecuted brothers so?

LADAS

We are not depriving them, you simpleton, we are saving them. They've got to eat or die, haven't they? It's just an exchange and nothing more. Well?

YANNAKOS (*sings*)

Gold, gold a mountain of gold! Earrings and bracelets gold! Gold necklaces from thousands of necks yes, gold! An immense house, a feather bed a wife. It is Easter. I see myself in Church dignified and respected. Agreed! (*spoken*) Agreed, Father Ladas, agreed. Half shares, eh?

LADAS (*spoken*)

Agreed! Here are three pounds in advance. Now hurry along! And God be with you.

Scene 3

Outside the village at the Spring of St. Basil. It is noon and Manolios is drawing water.

KATERINA

Manolios, Manolios! Why do you run after me! Every night I see you in my dreams you won't let me sleep, every night. What's wrong between you and me, Manolios? Are you thinking of me? I was right, you do think of me!

MANOLIOS

I do think of you. I'm sorry for you, forgive me.

KATERINA

Why are you sorry for me?

MANOLIOS

I don't know, Katerina, I don't know. Don't ask!

KATERINA

Are you ashamed of me?

MANOLIOS

I don't know, don't ask me that.

KATERINA

What do you want of me?

MANOLIOS

Nothing, I want nothing. *He moves to go.* Let me go!

KATERINA

Don't go, Manolios. You look to me like an Archangel, yes an Archangel who wants to take my soul. Don't think of me, Manolios. Don't trouble my sleep any more. *Manolios is already on the path for the mountain.* I've taken the bad road, leave me alone!

4. obraz

Pusté místo na hoře Sarakině, kde se usídlili Fotisovi lidé.

KNĚZ FOTIS

Člověk právě jako strom žije z půdy. Pro své domky tu máme místo a zůstanem zde, však napřed vzdáme díky Pánu.

SBOR II

Kyrie eleison.

STARÝ MUŽ

Třikrát, třikrát, já třikrát pomáhal budovat ves a její zkázu třikrát jsem viděl. Byl mor, pak zemětřesení, pak Turci, a přece vítězné lidské semě vzešlo po třikrát. Vždy ve jménu lásky a k slávě života. Než uplynul rok, život proudil tam jak dřív! Z domů stoupal modravý dým, pole zlátla a křičely děti. Jako dřív!

KNĚZ FOTIS

Bože, toť brána Tvá!
Kropí kameny vodou.

SBOR II

Slyš!

KNĚZ FOTIS

Branou k nám vcházet budeš.

SBOR II

Ach otče!

KNĚZ FOTIS

Mířit žal a pláč...

SBOR II

Přijď k nám!

KNĚZ FOTIS

...a nářek náš, Bože můj. Tvoje láska ztiší.

SBOR II

Své stádo zachraň!

KNĚZ FOTIS

Toť brána Tvá! Přijď k nám!

SBOR II

Přijď k nám!

KNĚZ FOTIS

To je Tvoje brána, Panno svatá!

SBOR II

Matko Páně!

KNĚZ FOTIS

Znáš cíl a znáš smysl života i zkázy i bídy.

Scene 4

A desolate spot on Mount Sarakina where Priest Fotis and his people have settled.

FOTIS

My children, Man is like a tree. He needs earth. It is here we will plant our village. Come here around me and let us call on God together.

The Standard bearer raises the Banner of St. George.

CHORUS II

Kyrie eleison.

OLD MAN

Three times, three times I have seen villages planted, and I have seen villages uprooted: The plague, the earthquake, the Turk. But three times I've seen the seed of pious men sprout forth and flourish. A priest gave his blessing, the young men chose their wives and within a year, what a joy it was my lads! Ever field was golden with corn, smoke was rising and children were crying. What a joy!

FOTIS

This is thy gate, O Lord!
Sprinkles the stones with water.

CHORUS II

Lord!

FOTIS

Here is where you shall enter.

CHORUS II

Shall enter!

FOTIS

When thou hearest our voice.

CHORUS II

Our voice.

FOTIS

Descent to earth on the day of terror!

CHORUS II

The day of terror!

FOTIS

Here is thy gate, enter.

CHORUS II

Enter!

FOTIS

Here we'll build the gate of the Virgin!

CHORUS II

Virgin Mother.

FOTIS

You know the meaning of life, of hunger and death!

SBOR II

Znáš cíl a znáš smysl života i zkázy i bídy. Znáš pokory cíl a smysl lásky.

KNĚZ FOTIS

Ó Panno, ty shlédni k nám vlídně, sílu a trpělivost račiž nám dát!

SBOR II

Ó Panno, ty shlédni k nám vlídně, sílu a trpělivost račiž nám dát!

KNĚZ FOTIS

Brána to Tvá! Přijď k nám!

SBOR II

Přijď k nám!

Vstoupí Janakos nepozorován, stojí za kamenem a pozoruje uprchlíky.

JANAKOS

Zde brána Tvá, kde je jaká brána? Tady vesnici budují? A jak? Ze vzduchu snad? Mají hlad! Sotva stojí, ale brány staví! Jsou to blázni!

STARÝ MUŽ

Děti! Zde bude brána svatého Jiří. Našim kozám i ovcím požehnej, aby bylo pro děti mléko a nám aby dávaly maso, jež posílí tělo. Nech, ať vlny je dost, ať se můžeme před mrazy ochránit. Žehnej zvířatům, která člověku slouží: i volům i psům i slepicím žehnej! Svatý Jiří, zde je brána Tvá! Přijď k nám!
Uléhá do vyhloubeného základu.

SBOR II

Přijď k nám!

JANAKOS

Jsou blázni anebo světci? Můj Bože!

KNĚZ FOTIS

Dědečku, to nejde, vy hoši, pomozte mu ven!

STARÝ MUŽ

Ne, mně je tady dobře. Nechte mě zde! Copak nevíte: když má vesnice pevně stát, musí být lidská bytost pohřbena v jejich základech?

Janakos se nemůže dále skrývat. Vystoupí do popředí a Fotis ho poznává.

KNĚZ FOTIS

Příteli, který jdeš z Lykovrissi, vítáme tě k nám. Proč ale, synu můj, pláčeš? Ty spáchals nějaký hřích?

JANAKOS

Otče, vyslechni moji zpověď.

KNĚZ FOTIS

Pojď se mnou!

CHORUS II

You know the meaning of patience and love!

FOTIS

Our Lady, look down on our village.

CHORUS II

Give us the strength to work and never despair.

FOTIS

Here is your gate. Enter!

CHORUS II

Enter!

Yannakos enters, unnoticed, and stands behind a rock gazing at the refugees.

YANNAKOS

Here is your gate. Do you see a gate? Are they building a village here? With what? Out of the air. They are mad! They are starving yet they talk of building. They are mad!

OLD MAN

Dig here! Dig here the gate of St. George. Make our lambs and goats to prosper. Let them give milk for our children, meat for our souls. Let them give us wool so that winter shall not overcome us. Bless all of the creatures that love and serve Man: the oxen, the asses, the dogs, the fowls and the rabbits. St. George, here is your gate. Enter!

CHORUS II

Enter!

YANNAKOS

They are mad! Stark raving mad! God help me!

The Old man jumps into the pit two men have just dug. He lays down a bag of bones.

FOTIS

Grandfather! Be careful! Pull the old man out of the grave.

OLD MAN

I'm here where I should be. Leave me here! If a human being is not as sealed up in the foundations of a village that village soon crumbles.

Yannakos can no longer restrain himself. He comes forward and Fotis recognizes him.

FOTIS

Here is a good man from Lykovrissi. Welcome, Yannakos.

He presses Yannakos's hand. Yannakos breaks out sobbing. Why do you weep, my son? Tell me what's wrong? Is it something you've done?

YANNAKOS

Father, hear my confession!

The priest takes him by the arm and they move to one side.

FOTIS

Come with me!

Yannakos begins to tell him about the agreement with Father Ladas.

JANAKOS

To mne tak zaslepila žádost. Ber, otče, tady máš, tu máš zlato!
Dětem za to můžete koupit mléko. Jestli můžeš, tak odpusť a mír
najde zas duše moje. Ach odpusť! Nic než tvé odpuštění už mne
nevykoupí.

SBOR II

Otče, ten stařec umřel!

KNĚZ FOTIS

Zem buď mu lehká! Zemřel šťasten. Bude žít v základech naší
vsi a v našich srdcích, bratři! Kéž jeho víry vesnice je hodna.
Ten čin z půdy paměti ať vzkvétá. On z křesťanů prvních příklad
si vzal, co v katakombách svůj život skryli a láskou svou tak
obnovili svět. Odpouštím ti, můj synu!

JANAKOS

Pláčeš teď nade mnou?

KNĚZ FOTIS

Nad tebou, nad sebou a celým světem. Jdi, mír s tebou!

JANAKOS

Teď zasij símě své: část padne na kraj cesty a ptáci nebeští snědí
je; část zapadne v trní, část padne v zemi dobrou a úrodu dá víc
než stonásobnou.

KNĚZ FOTIS

Včera zdál se mi sen o svatém Jiří, do rukou mi vtiskl sémě naší
obce. Zde, v dlani měl jsem droboulinkou vísku s kostelíkem
a domy i skály a půdou. A pak řekl mně: Zasej!

JANAKOS

Úrodu dá stonásobnou.
Odchází.

TŘETÍ JEDNÁNÍ

1. obraz

*Manoliova chatrč na hoře Panagii. Je večer. Manolios je zabalen
do deky.*

MANOLIOS

Hraj Nikolio, vezmi šalmaj a začni hrát. Mám srdce vyprahlé.
Nikolio hraje.
Už dost! Přestaň s tím! Přestaň, povídám!
Usíná.

LENIO

Manolie! Manolie! Lásko má! Chci svatbu mít, já chci se
vdávat!

KNĚZ GRIGORIS

Dnem nocí jeden cíl jen mít teď musíš, aby ti Pán dodal dost síly
nést jeho kříž.

YANNAKOS

I've made an agreement with Ladas. And here's the filthy
money. *Movement round the grave.* The three gold pieces.
Father, take these pieces for the children. If you can forgive me.
My soul will never rest again. Forgive me. For me, my
redemption hangs on your lips.

CHORUS II

Father, father, the old man is dead.

FOTIS

May God forgive him. He died happy. Let him lie there in the
foundations of our village. Brothers! Let's build a new
foundation in our village, a new foundation in our souls. What
did the first Christians do? They met underground in Catacombs
and gave the foundation to a new world. *Turning to Yannakos.*
Be forgiven, my son. *He sobs.*

YANNAKOS

It's for me you are weeping?

FOTIS

For you, for me and for the whole world. Go! Fear nothing!

YANNAKOS

*Cheered up, happy now, he loads his bundle on to
his back and goes down the mountain.*
And when he sowed, some seeds fell by the wayside and fowls
came and devoured them up. But some fell on good ground and
brought forth fruit, some sixty folds, some a hundred folds.

FOTIS

Last night I had a dream. I saw St. George. In my hands he
placed the seed of a village. Here in my palm a tiny little village
with its church, its school, its houses, its gardens. And he said to
me: "Plant it"!

YANNAKOS

Sixty fold a hundred fold!

ACT III

Scene 1

*Manolios's hut on Mount Panagia. It is evening and Manolios
is wrapped in a blanket.*

MANOLIOS

Play, Nikolio, take your pipe and play something, my soul is
dried up. *Nikolio plays.* Stop that's enough stop I tell you!
A heavy sleep comes over him.

LENIO (*Far off as in a dream*)

Manolios! Manolios!
Manolios! When shall we get married? Married?
Manolios sees himself standing before Priest Grigoris.

GRIGORIS

Day and night, you must think of one thing only. "How can I be
worthy to bear the weight of the Cross"?
The apparition vanishes and Manolios sees the widow Katerina.

KATEŘINA
Ve snění tě vídám noc co noc. Ach proč mi nedáš spát?

MANOLIOS
Probouzí se ze sna.
Pomoc!

NIKOLIO
Co křičíš? Máš zlý sen? Pověz mi, co se ti zdá?

MANOLIOS
Mrazí mne. Jdi pryč!
Znovu usíná.

JANAKOS
Lháří! Ježíše máš hrát a myslíš na svatbu s dívkou?
Lháří! Lháří! Lháří!

LENIO
Já se vdávat musím! Vdám se! Manolie.

KNĚZ GRIGORIS
Máš svědomí čisté? Přísahaej, červe hříšný!

JANAKOS
Lháří! Lháří! Lháří!

KATEŘINA
Proč mi nedáš spát? Proč mi nedáš spát?
Osoby ve snu zmizí a objeví se žena v černém. Manolios se jí chce dotknout, ta se ale zasměje a odhodí háv. Je to Kateřina. Pak zmizí.

2. obraz

NIKOLIO (*Probouzí se.*)
Co je ti, pane? Jsi jako v mátohách. Asi tě někdo uhranul.
Věř mi.

LENIO
Manolie! Bože, co s tebou je? Hledíš na mne tak, jako bys viděl přízrak. Pojď blíž! Pojď blíž! To jsem já, Lenio. Máš mě přece ještě rád? Nebo ne? Víím, že máš. Pověz, miláčku, kdy se vezmeme? Neodpovídáš! Jak chceš. Ještě nejsi můj muž. On se najde někdo lepší než ty! Pojď matko Magdaleno, pojď pryč!
Manolios ji následuje.

NIKOLIO
Půjdeš teď dolů do vsi?
To kolem tebe obchází čert! Určitě!
Dej na mne!
Sedne si a hraje na píšťalu. Lenio vchází, přivábena hrou. Nikolio přestane hrát, přiskočí k ní a svrhne ji na zem.

KATERINA
Every night I see you in my dreams. You rob me of sleep!
She vanishes and Manolios starts up from his bed.

MANOLIOS
Help! Help!

NIKOLIO
Been dreaming? Master? Someone's chasing you in your dreams?

MANOLIOS
Stir the fire I'm cold!
Sleep comes over him again.

YANNAKOS (*As in a dream*)
Lies! Lies! You pretend to be Christ and think only a marriage. Lies! Lies!
He vanishes.
There appear in turn Lenio, Katerina, Yannakos and Grigoris, all in a dream.

LENIO
When will we marry, Manolios?

GRIGORIS
How can I be worthy? How can I be worthy?

YANNAKOS
Lies! Lies! Lies! Lies!

KATERINA
You rob me of sleep! You rob me of my sleep.
The figures vanish and woman dressed in black appears. She bends over Manolios he stretches out to touch her. She bursts into mocking laughter and removes the black veil: Manolios sees Katerina. She vanishes. Manolios cries out in his sleep.

Scene 2

NIKOLIO (*Waking up*)
Still dreaming, Master? Was someone after you? They've cast the evil eye on you. Master!
Lenio enters the hut.

LENIO
Manolios, what's the matter with you? Why do you look at me as if you'd seen a ghost? It's me Lenio your betrothed. Don't you love me any more? When are we going to be married? Why don't you say something? I'm free. You are not my husband yet. I can find another better than you. Hey Mother Magdalena, we'll go!
As she goes, Manolios tries to follow her.

NIKOLIO
Are you going down to the village? *Manolios nods and departs.*
The Devil's prowling round you, it's the devil, I tell you.
He sits back and begins to play his pipe. While he plays, Lenio comes, drawn hence by the sound and unable to offer any resistance. She is forced to step forward. Nikolio stops playing, turns around and notices her. He rushes towards her and throws her to the ground.

3. obraz

Pokojík v domě Kateřiny. Je slyšet klepání.

KATEŘINA
Kdo je to?

MANOLIOS
Manolios.

KATEŘINA
Ty sám! Ty ke mně jdeš! Ach pojd'! Jen pojd'!
Přece přišels', pane můj! Ve bdění, ve snění tvůj obraz před
očima mám, ó pojd', láska má. Pojd', láska má, pojd' ó pojd',
pojd'! Teď u mne jsi, pane můj!

MANOLIOS
Já přišel ti říct, abys dál na mne nemyslela. Nikdy víc mne
nevolej!

KATEŘINA
Lásko ty má! Tys to jediné, co teď na světě mám! Nevím, jak
stalo se to, já nevím jak, ale to přece vím – má jsi spása! Jsem
bez tebe ztracená.

MANOLIOS
Ach sestro, má sestro, já ale musím volným být. Tak mi pomoz,
prosím!

KATEŘINA
Jak by se dítě bálo, jeho pláč nocí zněl. Co mohu já ti dát, lásko?
Život můj jestli chceš, si vem. Je tvůj! Je tvůj za to slovo,
kterýms' mě osvobodil. Tys nazvals' mě sestrou, sestrou!
Sestrou! Sestrou! Sestrou! Sestrou! Jdi, čekat tě budu dál.
Manolios odchází.

4. obraz

Cesta na Sarakinu. Je jasný slunečný den. Janakos jí.

JANAKOS
jsem blesku syn a hrom je můj strýček. Když se mi zlíbí,
spustím bouřku. Vždyť já blesku vládnu, v moci mám sních,
v moci mám sních.
Vchází Kateřina s velikým rancem, s ovci a kozou.

KATEŘINA
Na tvé zdraví, Janakosi.

JANAKOS
Kateřino! To jsou k nám hosti. Kam jdeš? Chceš tu ovečku
prodat?

KATEŘINA
Chci! Za pouhé zaplat' Bůh, za pouhé zaplat' Bůh!

Scene 3

*A little room in Katerina's house. It is dark. Katerina sits by the
window. She hears knocking.*

KATERINA (*spoken*)
Who's there?

MANOLIOS
Let me in.

KATERINA
Who is it?

MANOLIOS
Manolios.

KATERINA (*sung*)
It's you. It's you, you've come, you've come. It's you. You're
here, at last. It is you. Day and night, day and night I think of
you. I think of you. I cry to you, come, oh come, come! And
here you are, you have come.

MANOLIOS
I've come to beg you never think of me any more. Never call me
any more.

KATERINA
My love, my love! You're the only hope I have in the world.
Without my wanting it, without your wanting it, you've now
become my salvation. My love, without you I'm lost.

MANOLIOS
Katerina, my sister, you must forget me. Leave me free,
let me be. Help me!

KATERINA
You're like a child in danger, calling me in the night. What can
I do for you, dear one? Take my soul. Lead it where you will.
It's yours! You've spoken the word, which has set me free you
called me "Sister! Sister! Sister! Sister! Sister! Sister!"
Manolios leaves. Go, I will wait for you.

Scene 4

*The road leading to Sarakina. It is a bright, sunny day.
Yannakos is eating.*

YANNAKOS
I'm the son of the lightning and the grandson of the thunder.
I make the lightning flash at my will. The thunder rolls and the
snow falls, and the snow falls.
*Katerina enters carrying a heavy bundle and leading a sheep
and a goat.*

KATERINA
May God bless you, Yannakos!

YANNAKOS
Katerina! What are you doing up here? Are you selling your
sheep?

KATERINA
Yes, I'm selling it to God. I'm selling it to God.

JANAKOS

Právě jim, pojď si taky vzít! Nechceš kousek?

KATEŘINA

Díky, cibuli nejím!

JANAKOS

Páchnout po ní nechceš?

KATEŘINA

Ne! Ne! Nemám už hlad, odpusť.

JANAKOS

To ty mi prosím odpusť. Jsem osel, mluvím hloupě. To chceš dát Sarakinským? Ovcí též?

KATEŘINA

Tam nemají co dětem dát! Už chápeš? Budou mít mléko, já sama dítě žádné nemám a zdá se mi proto, že jsou všechny moje.

JANAKOS

Kateřino, ke tvým nohám měl bych teď pokleknout a zlíbat je.

KATEŘINA

Když všichni si to přáli, že mám jim Maří Magdalenu ve hře hrát. Já vím, jaká žena ta Magdalena byla. Taková jak já, taková jak já to byla hříšnice! Hanba bylo mi; teď ale nestydím se už vůbec. Při Pánu smím až do hořkého konce pevně stát. Rozumíš mi, jak to myslím? Rozumíš? Janakosi?

JANAKOS

Rozumím, Kateřino. U Sarakinských jsem pochopil mnohé.

KATEŘINA

Uvidíš dnes Manolia?

JANAKOS

Mám mu snad něco vyřídít?

KATEŘINA

Ne, ne, díky.

Odchází.

Z vesnice přicházejí rozhořčení Grigoris, Patriarcheas, Ladas, Panait a ostatní.

KNĚZ GRIGORIS

Musíme tomu udělat rázně konec. Ten Manolios uhranul celou vesnici.

MANOLIOS (*z dálky*)

Povím vám, co mi řekl dnes v noci Kristus.

KNĚZ GRIGORIS

O čem to mluví?

YANNAKOS

Come, sit down. Eat and drink with me. *She sits down.*
Have an onion?

KATERINA

No, I never eat onions!

YANNAKOS

To keep your mouth from smelling?

KATERINA

No, no, I'm not hungry, I am sorry.

YANNAKOS

It's me who should be sorry. Forgive me, I'm a fool.
Pointing to Katerina's heavy bundle. Are you going to give that them? And the sheep?

KATERINA

The sheep as well, it gives much milk. You see? *As if to excuse herself.* I've had no children, and it is as if all the children in the world were mine.

YANNAKOS

Katerina, I would like to cast myself down before you and your feet.

KATERINA

The Elders have decided that Mary Magdalen should be played by me. Only now do I know who this Magdalen was! That's what I've come to, that's what I've come to, the village Magdalen. I was full of shame, but now I'm not ashamed any longer. If I met Christ, I would wash his feet and wipe them with my hair. Did you understand a bit of what I've just been telling you, Yannakos?

YANNAKOS

I understand, Katerina. Since this morning I've begun to understand.

KATERINA

Will you be seeing Manolios?

YANNAKOS

Do you want me to give him a message?

KATERINA

No, no! Nothing.

She leaves.

From the village come the angry Grigoris, Patriarcheas, Ladas, Panait and others villagers. The voice of Manolios can be heard preaching in the distance.

GRIGORIS (*spoken*)

We must put a stop to it. It's Manolios. He has cast an evil eye on a quiet and prosperous village – Listen!

MANOLIOS (*from afar*)

...and Christ went upon the mountain...

GRIGORIS

What's he talking about?

PATRIARCHEAS

O Kristovi.

KNĚZ GRIGORIS

O Kristovi? Co ten o něm může vědět? To je přece moje věc.

5. obraz

PATRIARCHEAS

Nech ho klidně mluvit. Stejně tím nic nedocílí.

LADAS

Je nebezpečný. Měl by mlčet. Nemá ani co by se za nehet vešlo, a přitom chodí a vykřikuje, že jsme bratři.

PANAIT

Říká, že Kristus ho osvítil.

LADAS

Takové řeči bys mu měl zakázat.

KNĚZ GRIGORIS

Zasévá ve vesnici nesváry a nasazuje lidem do hlavy všelijaké divné nápady. Hraje si na svatého a už se našlo pár prostáčků, kteří se v něm shlédli.

PANAIT

Takoví, jako Manolios, dělají po světě revoluce, to vám povídám.

KNĚZ GRIGORIS

Chce rušit Bohem dané zákony a řády. Vyženu ho z vesnice. *Manolios se skupinkou lidí přichází ke Grigorisovi.*

MANOLIOS

V spánku přišel ke mně Pán a smutně ptá se: řekni, máš mě rád? Mám, Pane můj. To však nestačí, synu. Když víš, že mí bratři strádají v bídě, jak klidně můžeš si jíst a spát? To já hladý umírám, to já nuzný jsem tam, kde bohatých je dost.

STARÁ ŽENA

Je to vůbec náš ovčák? Vždyť mně se zdá, Bůh odpusť mi hříchy, že v něm sám Kristus Pán přišel k nám a učí nás, jak napravit svět!

ANDONIS

Mlč chvíli, matko, buď tiše! On bude dále mluvit.

MANOLIOS

Zde bohatých je taky dost...

Těch, co o svém řádu stále tvrdí, že prý Bůh jej dal světu. Krista zpotvořit chtějí k obrazu svému, aby byl jako oni! Lhář, lichvář a zbabělec, který sedí na truhlici zlata. Náš Pán však říká, bratře,

PATRIARCHEAS

About Christ.

GRIGORIS

Christ! That's my business. He knows nothing about Christ.

Scene 5

PATRIARCHEAS

Oh, let him speak, his case is hopeless any way.

LADAS

He is dangerous. He hasn't even an inch of land and he cries: "We are all brothers!" Why he doesn't even own a blade of grass.

PANAIT

He says Christ has put these ideas into his head.

LADAS (*to Patriarcheas*)

You should forbid him to speak.

GRIGORIS

He's disturbing peace and order and fills muddled heads with evil ideas. There are already some who listen to him.

LADAS

He's a prophet of the devil.

PANAIT

Such men make the way clear for revolution, I tell you.

GRIGORIS

He is shaking the foundations of society, I shall drive him out of the village.

ALL

Away with him!

As the uproar grows, Manolios comes with a band of people to Grigoris.

MANOLIOS (*sings*)

Christ was on the mountain, his voice rose heavy with reproach: "Why do you sit here with your arms folded resting? You weep at the story of my crucifixion, then go gladly to bed and sleep. Is that how you love me? I knocked at your door, I am holding out my hand".

OLD WOMAN

Is it really Manolios, the shepherd? It couldn't be, forgive me my sin, our Lord! Christ himself comes down again on earth because of our sins!

ANDONIS

Be quiet, mother, be quiet. He's going to speak again.

MANOLIOS

The harvest was good in that year. See how ripe the olive are with juice. Think of the poor. God is looking at you and He writes your names in his book, how much you have earned and how much you have given to the poor. A good action, even if it

prodej statek svůj a rozdávej chudým; máš-li košile dvě, jednu jim dej!

ANDONIS

Já už ti rozumím! Rozumím! Já – váš holič – těm Sarakinským své sklizně desetinu dávám!

SBOR I

Já též!

ANDONIS

Tak nezůstanu sám, zaplat' Bůh!

SBOR I

A já, dám ji též, dám ji též!

ANDONIS

Já též!

SBOR I

Já též!

KNĚZ GRIGORIS

Šílení! Dejte si pozor! Všechno je to jen zlodějská léčka! Manolio, běž a hlídej svoje ovce.

ANDONIS

Chlapy sarakinské každičkou sobotu zadarmo oholím, všem vytrhám špatné zuby!
Manolios a jeho lidé odcházejí.

KNĚZ GRIGORIS

Vyženu ho z vesnice! Já ho naučím bouřit proti řádu světa! Uvidíte, jak ho zkrotím – Krista, apoštoly a celou tu sebranku.
Michelis kývne na Kostandise a Janakose.

MICHELIS

Ted' vám řeknu, co vím! Lenio přiběhla dnes k otci. „Otče, nechci Manolia.“ „Máš ráda jiného?“ „Mám, Nikolia, toho si chci vzít.“

JANAKOS

Je to kočka. Ten kněz chce zničit Manolia. Dávejte na něho pozor! *Nikolios vystoupí zpoza skály.*

NIKOLIO

Manolie, poslyš. Ale nesmíš se na mne zlobit.

MANOLIOS

Mluv, ale nekřič tak, nejsem hluchý!

NIKOLIO

Ožením se s Lenií!

MANOLIOS

Já vím.

NIKOLIO

Ty víš? A ty mne nechceš zabít?

is made in the remotest desert, has its repercussions throughout the world.

ANDONIS

All right. Write me down. Write me down: I, Andonis, barber of Lycovrissi, I give the tenth part of my harvest!

CHORUS I – (*Villagers*)

I too!

ANDONIS

I'm lending it to our God. Write it down. Write this down.

CHORUS I

I, too. Write it down. Write it down! Write it!

GRIGORIS

Stop, my sons, listen to me. Don't fall into the snare of this scoundrel. Manolios go back and look after your sheep!

ANDONIS

I'll go up to Sarakina on Saturday evening and shave them all free. I'll pull out their rotting teeth.
Manolios and his band move off.

GRIGORIS

I'll drive him out of the village. I'll make him bite the dust. You'll see! I'll have them all, Christ, Apostles and all!
They leave.
Michelis beckons Kostandis and Yannakos.

MICHELIS

I've secret for you! Lenio went to see my father: "I don't want Manolios!" – "Do you love someone else?" – "Yes, Nikolio, he's the man I'll have!"

YANNAKOS

The bitch! The priest will drive Manolios out. Beware!
Manolios returns and Nikolio comes from behind a rock.

NIKOLIO (*shouting*)

Manolios, Listen! Don't be angry, will you?

MANOLIOS

Speak, but don't shout like that. I'm not deaf!

NIKOLIO

I'm getting married to Lenio.

MANOLIOS

I know.

NIKOLIO

You know? And don't you want to kill me?

MANOLIOS

Ne, ne, Nikolio, jen přát mnoho štěstí.

*Nikolio odchází. Po chvíli vstoupí Kateřina a usedne opodál.
Pán je stále živ, světem chodí hladový, jako kdyby se jim sám Kristus zjevil ve tmě.*

KATEŘINA

Jen vánek si v listí zpívá, jak víno těžká noc má barvu zralých fiků a vzduch nasládle voní révovím. To příroda Pána svého zdraví, teď mír je v srdci lidském a láska je blízko nás.

JANAKOS

Kdo je to? (*Echo*) Kdo je to? Kdo je to? Kdo je to? Kdo je to?
Kdo je to?

ČTVRTÉ JEDNÁNÍ

1. obraz

Náves a kostel jako v 1. jednání. Vesničané slaví svatbu Lenie a Nikolia.

SBOR I

Čím je jabloň kvetoucí v háji, tím je mezi mládenci milý můj, srdce mého pán. Pojď, ty můj králi, slavit lásky den! Je zima ta tam i mráz a sněhy a déšť a skřivánka píseň zní nad krajem.

LENIO

Čím je jabloň kvetoucí v háji, tím je mezi mládenci milý můj. Ó, pojď můj sladký králi se mnou, pojď ó pojď, je zima ta tam i mráz a sněhy z výšky ptačí zní písň, jež k lásce zvou, k lásce zvou. *Patriarcheas předstoupí před snoubence.*

PATRIARCHEAS

Buď zdrav ten den veselých radovánek. Půjdem teď jíst a pít. Kéž přáno je vám žít dlouhá léta, houf dětí vesnici dát a kéž vám Bůh požehná!

SBOR I

A kéž vám Bůh požehná! Zda vůbec víte, manželé, kde láska sídlo má? Víte, manželé, kde své sídlo má? Láska! Ta v očích jak blesk a v ústech jak med, v srdci jak šíp pevně tkví a nikdy víc se vymýtít nedá, se vymýtít nedá. Hej!
Grigoris se objeví ve dveřích kostela.

KNĚZ GRIGORIS

Bratři draží, zaslepil vás Bůh. Když pastýř objeví, že ve stádě je zvíře prašivé, které mohlo by nakaziti jiné, najdou si místo v ústraní, kde strmý je sráz a ze skály je svrhnu. Bratři. Ovce nakažená je v našem stádě! Je jí Manolios! Manolios! On proti zákonům se bouří, jsme tedy povinni před ním se chránit. Z našeho středu ho musíme navždy vypovědět a vyhnat a svrhnout do nejhlubších pekel! Odejdi! Odejdi! Odejdi! Jsi vyobcován z církve!

MANOLIOS

No, no Nikolio, I don't want to kill you.

Nikolio leaves and Manolios joins his companions. It becomes dark. In the shadows Katerina is seen coming towards the group. She sees the men and sits down somewhat to side. Christ is still alive and he moves throughout the world. Hearts have opened and welcomed him. The tree comrades start in fear as though Christ, poorly dressed and sad, had appeared to them in the darkness.

KATERINA

The leaves on the fig trees tremble. The night was filled with scent of corn and honeysuckle, ripe figs. Breathing this fragrance spread through them. They feel an invisible presence descend and spread through them: He was there and in their midst!

YANNAKOS

Who is there! (*Echo*) Who is there! Who is there! Who is there!
Who is there! Who is there!

ACT IV

Scene 1

The village square and church as in Act I. Villagers are celebrating the wedding of Lenio and Nikolio.

CHORUS I

As the apple tree among trees, so is my beloved among the sons. Rise up my love. Come away, for lo! The winter is past, the rain is over and the voice of the turtle is heard, is heard in our land.

LENIO (*Repeats chorus' text*)

Patriarcheas comes and stands in front of bridal couple.

PATRIARCHEAS

Today, today we'll celebrate their wedding. Come to my house, eat and drink. Long life, my children. Grow old together. Have children, people the earth. Good luck to you, health and joy.

CHORUS I

Good luck to you, health and joy. Come here to sing, come here and learn how love strikes roots. How love strikes roots, how love strikes roots. Love! Love! Love! It speaks through the eyes, it flows to the lips and pierces the heart. It grows fast. As strong as a tree and strikes its roots, and strikes its roots. Hey!

The Priest Grigoris appears at the church door.

GRIGORIS

Brother Christians! God made us all blind. When a sheep has a disease, we must drive it out of the fold, so that others shall not be contaminated. It is sent to die as far away as possible among the precipices. Brothers, in our village sheepfold, there lives such a sheep. It is Manolios! Manolios! He has rebelled against our God. It is our duty to strike him from our healthy sheep and drive him towards the precipice of Satan! Drive him out! Drive him out! Drive him out! You are excommunicated!

SBOR I

Vyobcován z církve! Manolios je vyobcován z církve!

KNĚZ GRIGORIS

Proklet budiž každý, kdo jenom na něho promluví!

SBOR I

A proklet buď každý, kdo na něj promluví!

KNĚZ GRIGORIS

A dotkne se jej nebo mu sousto dá.

SBOR I

Dotkne se jeho či mu chléb podá.

KNĚZ GRIGORIS

Amen

SBOR I

Amen

Michelis vyjde z kostela.

MICHELIS

Stůjte! Manolios není sám, já půjdu s ním, já Michelis!

JANAKOS

I já, Janakos, jsem při něm, já taky s ním jdu rád!

KOSTANDIS

I já, Kostandis, chci při něm stát!

KNĚZ GRIGORIS

Všichni tedy běžte s ním! Pryč! Pryč!

SBOR I

Pryč! Pryč! Vyobcován z církve! Vyobcován z církve! Amen.

Manolios vyjde z kostela.

MANOLIOS

Já Pána jen jednou jsem spatřit chtěl a Tvůrce teď vyslyšel mé toužení. Přišel a vyvedl mě z temného bludu, pak posadil mne sem na tvrdý kámen a nové písní mne naučil. V životě lidském je určený čas pro každý cit a čin: je čas zrození a smrti čas a je čas pláče a je čas smíchu, čas zármutků i radování a je čas lásky, nenávisť čas, je míru čas a čas války. Slyšte teď mne – ! Počet vydat chci z činů svých! Však když kázal mi Pán: synu můj, tys povolán, tu jásot naplnil mé srdce. Jak malá se víska mi zdá! Štítý hor nizoučké mi zdají se být. Já byl jsem zlou pýchou posedlý! Pak Bůh mi najednou oči otevřel. Lháři! Lháři! Ty chceš být Božím synem! Však z kříže bys sestoupit měl, domů běž, neboť na tě Lenio s láskou čeká. A tu chvíli ďábel si vyvolil též. Na kamenném roubení studně nechal se usmát Kateřinu! Ten úsměv mě zmát a krev do hlavy vehnal a sílu vzal, dále myslél jsem už jen na ni. Kam jsem šel, tam se mnou šla! Když jsem úlohu svou před vámi hrál, já lhal! Já lhal! Tehdy jsem stále

CHORUS I

Oh! Excommunicated. Manolios is excommunicated!

GRIGORIS

Let no one approach him.

CHORUS I

Let no one approach him.

GRIGORIS

Let no one stretch out a hand to him.

CHORUS I

Stretch out a hand to him.

GRIGORIS

And let no one give him a piece of bread.

CHORUS I

Let no one give him a piece of bread.

GRIGORIS

Amen!

CHORUS I

Amen!

Michelis comes out of the church.

MICHELIS

Father! Manolios is not alone. I'll stand with him I Michelis!

YANNAKOS

And I, Yannakos, the dealer, I'll stand with him too!

Kostandis joins the others two.

KOSTANDIS

And I, Kostandis, I'll stand with him too!

The Villagers recoil from the men.

GRIGORIS

Get out of the House of God. Out! Out!

CHORUS I

Out! Out! Excommunicated. Amen! Kyrie eleison.

Christe eleison. Christe eleison!

Manolios comes from the church.

MANOLIOS

I waited patiently for my Lord. And He inclined unto me and heard my cry. He led me out of a horrible pit, and set my feet on a hard rock and put a new song in my mouth. Our daily fate is decided by Heaven. A time to be born, a time to die, a time to weep and a time to laugh, a time to mourn a time to dance. A time to love and a time to hate, a time for peace and a time for war. Listen and hear. In front of all, I'll confess. *Pointing to Grigoris.* When the priest said to me: "It is you, God has chosen", my heart split in thousand pieces. The village was small for me, even these open hills were too small for me! The spirit of pride was in me. Yet God opened my eyes. He said it me. Liar! Liar! You want to be like Christ, and after you've been on the cross you'll go home and there will be Lenio waiting for me, sitting on the edge of the well smiling at me Katerina! Her lips were so red, the blood rushed to my head. I left her, yet I took her with me in my thoughts, in my blood. Day and night

myslel na ni! Ano, pak jsem pochopil, Boží vůle k nám přichází tiše, láskou zhojí duši. V trudných tmách našich nocí se rodí v nás svitu jas. Člověk má sám, co nitro mu káže, nechat vyrůst v činu plod. Slyšte, naplnila se míra, čas dozrál.

SBOR II
Manolie! (*za scénou*)

SBOR I
Sarakinští.

SBOR II
Manolie!

MANOLIOS
Naši bratři sem přicházejí vám vyhlásit boj.

SBOR I
Bůh s námi!

MANOLIOS
Tam děti mrou hladu, hořce pláčou matky! Kdo čest má v těle, mlčet nedokáže a musí žádat, aby počet z činů svých vydal celý svět, ba i sám Bůh!

SBOR I
Oh!

KNĚZ GRIGORIS
Jsi vyobcován z církve!

SBOR I
Vyobcován z církve!

SBOR II
Manolie!

MANOLIOS
Vy nás nutíte k boji!

SBOR I
Vyobcován z církve!

MANOLIOS
Neboť v tomto světě musí spravedlnost být vždy vykoupena krví. Špatný svět musí zahynout!

KNĚZ GRIGORIS
Zemři!

MANOLIOS
Za pravdu a boj se dejme, aby ozdravil svět v ohni!

I dreamed of her. I pretend to be thinking of Christ. Lies! Lies! It was of her I was thinking. But now I understand, I understand. God works in silence. He knows no haste. In the midst of darkness deliverance is at work. Every resolution a man makes is like the fruit of a tree: slowly, patiently, the fruit ripens and falls!

CHORUS II Refugees: (*Behind the stage*)
Manolios!

CHORUS I
Sarakina!

CHORUS I, II (*getting nearer*)
Manolios!

MANOLIOS
Our brothers from Sarakina are coming to fight.

CHORUS I
God help us!

MANOLIOS
Their children are starving. They lie dead on the hillside. Can you watch children dying of hunger before your eyes without rising up and demanding an account, even from God?

CHORUS I
Oh!

GRIGORIS
You are excommunicated!

CHORUS I
Excommunicated!

CHORUS II (*closer*)
Manolios!

MANOLIOS
You force us to fight!

CHORUS I
Excommunicated!

MANOLIOS
In this world of ours can anything be done without blood being shed? Such a world must perish!

GRIGORIS
Strike him!

CHORUS I
Strike him!

MANOLIOS
Let us set fire to it, that the Earth may purify itself.

LENIO, KATERINA, MICHELIS, Grigoris, CHORUS I, II:
Oh! Judas!
The villagers in frenzy close in on Manolios. Judas Panait kills Manolios. He lies dead on the Church steps.

KNĚZ FOTIS

Slyš nás, Bože náš, slyš nářek náš a pláč!
Slyš nářek náš, Otče náš!

Panaít zabíjí Manolia. Procesí uprchlíků v čele s Fotisem přichází. Pokleknou u Manoliova těla.

SBOR II

Slyš nás, Bože náš, slyš nářek náš a pláč!

SBOR I

Slyš nářek náš, Otče náš! Slyš náš pláč.

KATEŘINA

Měj slitování!

LENIO

Bože náš, slyš náš pláč! A vyslyš nás!

SBOR I

Bože náš! Měj slitování!

KATEŘINA

Tys Pán!

SBOR I, II

Odpusť nám naše hříchy, Pane náš! Dej spásu nám!

KATEŘINA

Svatý! Svatý!

SBOR I, II

Suď nás vlídně! Suď nás vlídně! Bože náš!

LENIO

Bože náš!

SBOR I, II

Bože! Oči a srdce teď pozvedám k Tobě. Mou prosbu slyš a volání mé k Tobě. Přijď, svou tvář mi zjev! Dítě Tvé v bídě prosí! Dej, abych kráčet po Tvých cestách.

KATEŘINA

Do sněhu vepsáno jen bylo jméno tvé a v záři slunce roztálo, s vodou uplynulo v dál, do cizích moří; jméno tvé, dolů v cizí moře odplynulo.

KNĚZ FOTIS

Mí synové a dcery! Zmužilá necht jsou srdce vaše! Musíme dál! Vzhůru! Bůh sílu nám dá! Tak pojďte!

The procession of Refugees enters, led by Priest Fotis. They kneel around the corpse. The villagers draw back.

FOTIS

Oh Lord let our cry, our cry come unto Thee.
Unto Thee, oh my good Lord!

CHORUS II

Oh Lord let our cry, our cry come unto Thee. Unto Thee, oh my good Lord!

CHORUS I

Have mercy, Lord!

KATERINA

Have mercy my Lord. To Thee we call. My Lord, hear my prayer.

LENIO

Oh my Lord, have mercy, my Lord.

CHORUS I

Oh! Have mercy Lord, my Lord, have mercy! To Thee, to Thee we call.

KATERINA

Lord, Lord.

CHORUS I, II

Glory be to the Father, to the Son and the Holy Ghost.

KATERINA

Glory, Glory.

CHORUS I, II

Lord have mercy, Lord have mercy. Oh my Lord.

LENIO

Lord, my Lord.

CHORUS I, II

To Thee, oh Lord, I lift up my heart and soul. Hear, hear my prayer and let my cry come unto Thee. Hide not thy face from me to do thy will oh Lord God!

KATERINA

The name of the young man was written in the snow. The sun arose to melt the snow and his name was borne away into the water, and his name was borne away upon the water.

FOTIS

My sons and daughters, strengthen your hearts. Be not afraid, be of good courage! Forward! The march begins again.

CHORUS II

Kyrie, Kyrie eleison. Christe eleison. Christe eleison. *Behind the stage.* Kyrie eleison, Christe eleison. Eleison. Eleison. Eleison.

KATERINA, CHORUS I

Amen!